

STANISŁAW BRONOWICKI*, MAŁGORZATA KRYCH**

Poziom zainteresowania Wielkopolskim Szlakiem Wiatracznym i prognoza jego rozwoju

Streszczenie. Wielkopolski Szlak Wiatraczny jest nowym produktem turystyki industrialnej. Powstał w celu ochrony zabytkowych wiatraków i podniesienia atrakcyjności turystycznej regionów. To największy szlak wiatraczny w Europie. Celem artykułu jest ukazanie poziomu wiedzy losowo wybranej grupy mieszkańców aglomeracji poznańskiej na temat tego szlaku i ustalenie stopnia ich zainteresowania zabytkowymi wiatrakami, a w efekcie prognoza jego rozwoju. Na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców aglomeracji poznańskiej w kwietniu 2013 r. stwierdzono, że wyraźne jest ich zainteresowanie mechanizmem działania zabytkowych wiatraków, co wskazuje na wzrost popularności turystyki industrialnej. Jednakże bardzo niski jest poziom wiedzy o szlaku. Brakuje elementów promocyjnych, takich jak przewodniki, foldery turystyczne czy tablice informacyjne. Dalszy rozwój zależy głównie od popularności szlaku i rozgłosu wśród potencjalnych turystów. Szerzenie wiedzy w postaci prelekcji, wydarzeń kulturalnych, a przede wszystkim folderów i przewodników jest kluczem do osiągnięcia celu.

Słowa kluczowe: młynarstwo, młyn, wiatrak, Wielkopolski Szlak Wiatraczny, turystyka industrialna, Wielkopolska

1. Wprowadzenie

Wielkopolski Szlak Wiatraczny jest stosunkowo nowym produktem turystyki industrialnej, czyli obiektów przemysłowych i techniki. Powstał w 2009 r. z inicjatywy Stowarzyszenia Wiatraki Wielkopolski. Jest to największy i zarazem najdłuższy szlak zabytkowych wiatraków w Europie, a jego utworzenie miało na

* Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Finansów i Bankowości, Instytut Nauk Ekonomicznych, e-mail: stanislaw.bronowicki@op.pl, tel. 72 836 80 05.

** Biuro Inżynierii Transportu w Poznaniu, e-mail: malgorzata.krych@op.pl, tel. 600 988 827.

celu ochronę drewnianych młynów wietrznych przed unicestwieniem. Koncepcja powstania Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego wiąże się również z rozwojem poszczególnych regionów. Poprzez budowanie infrastruktury turystycznej w otoczeniu wiatraków i ich bogatą historię na ziemi wielkopolskiej zwiększa się atrakcyjność krajoznawczą tych obszarów i podnosi poziom życia mieszkańców terenów wiejskich.

Wielkopolski Szlak Wiatraczny przebiega przez południową część Wielkopolski. Trasa ta rozciąga się na obszarze czterech powiatów: leszczyńskiego, wolsztyńskiego, kościańskiego oraz rawickiego, a dodatkowo jeden z wiatraków znajduje się na terenie województwa dolnośląskiego, tuż przy granicy z wielkopolskim. Ten największy szlak wiatraczny w Europie liczy 50 zabytkowych obiektów młynarstwa, z czego cztery to ceglane młyny zbożowe. Na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym znajduje się zatem w sumie 46 młynów wietrznych w 35 miejscowościach. Niektóre wiatraki stoją na obrzeżach miast, inne widoczne są na tle wiejskiego krajobrazu, a jeszcze inne niszczeją na prywatnych posesjach gospodarstw. Znaczną część zabytkowych młynów wietrznych łatwo wypatrzyć podczas podróży przez drogi krajowe.

Głównym źródłem wiedzy o szlaku jest sieć internetowa. W informacji turystycznej można co najwyżej nabyć mapę Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego (Jankowski 2009). Nie ma jednak przewodników, a jedyny dostępny folder z serii „Zwiedzamy Wielkopolskę” (Jankowski 2010) najłatwiej zdobyć w wersji elektronicznej. Nasuwają się więc pytania: Czy przy dotychczasowej promocji szlaku i środków użytych w celu jego popularyzacji wiedza o istnieniu szlaku rozprzestrzenia się w dostatecznym tempie? Czy mieszkańcy Wielkopolski mają świadomość tego, że na ich ziemi młynarstwo wietrzne odegrało ważną rolę na arenie europejskiej i jest dziedzictwem kulturowym, które należy chronić? Czy zabytkowe młyny wietrzne oraz mechanizm ich działania budzą ciekawość potencjalnego turysty i rodzą chęć zapoznania się z Wielkopolskim Szlakiem Wiatracznym?

Celem przeprowadzonych badań było przede wszystkim sprawdzenie wiedzy losowo wybranych mieszkańców aglomeracji poznańskiej na temat Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego, a także ustalenie poziomu ich zainteresowania zabytkowymi wiatrakami, a w efekcie prognoza jego rozwoju. Turystyka industrialna wzbudza coraz większe zainteresowanie społeczności. Według Tadeusza Jędrysiaka wykorzystanie zabytków przemysłu i techniki może stanowić niezwykle ciekawy element oferty turystycznej. Wzrost popularności turystyki przemysłowej ma nie tylko korzystny wpływ na rozwój regionu i wzrost gospodarczy, ale także zmniejsza skutki reorganizacji i modernizacji przemysłu na rynku poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w branży usług turystycznych (Jędrysiak 2008: 58).

Tradycyjne młynarstwo jest jedną z najbardziej charakterystycznych dziedzin w historii polskiego przemysłu. Ziemia wielkopolska zachowała zwłaszcza bogate dziedzictwo przemysłowe. Szansa na ocalenie zabytkowych wiatraków

więc wzrasta. Warunkiem tego, by to dziedzictwo stało się ważnym elementem pobudzającym rozwój turystyki, jest rozpoznanie jego wartości i odpowiednie wykorzystanie. Remonty, konserwacje czy rekonstrukcje zabytkowych młynów, czyli ich ochrona, mogą się także przyczynić do poprawy estetyki otoczenia (Jędrzyak 2008: 39).

Energia wiatrowa, która służyła jako napęd mechaniczny, od najdawniejszych czasów była wykorzystywana w żeglarstwie, a następnie młynarstwie. Jarosław Jankowski tak pisze o sile wiatru: „Jest to jedna z najwspanialszych i najbardziej ekologicznych sił napędowych wykorzystywanych przez człowieka” (Jankowski 2010: 4). Poprzez niemal siedem wieków energia ta była źródłem napędu wiatraków na terenie Wielkopolski i służyła im do przemiału zboża. Drewniane młyny wietrzne poddawano metamorfozom, w których wykorzystywano coraz nowsze rozwiązania konstrukcyjne i techniczne, podnosząc tym samym ich wydajność. Poruszone siłą wiatru skrzydła wiatraków zawsze przyciągały wzrok, czy to z powodu fascynacji, strachu, czy też zwykłej ciekawości człowieka, który chciał odkryć zasadę działania tych młynów. Dowody na to można znaleźć w literaturze i sztuce na przestrzeni wieków, zwłaszcza w podaniach i wierzeniach ludowych, który to temat dogłębnie zbadał Jerzy Adamczewski (2005). Niniejszy artykuł potwierdza, że zainteresowanie młynami wietrznymi wciąż jest żywe wśród współczesnych mieszkańców aglomeracji poznańskiej, czyli mieszkańców Wielkopolski, zwanej niegdyś „krajną wiatraków”.

2. Materiał i metody badań

Materiał stanowią wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród losowo wybranych mieszkańców aglomeracji poznańskiej¹ w kwietniu 2013 r. Aglomerację poznańską wybrano do badań z uwagi na to, że przez ten obszar nie przebiega bezpośrednio Wielkopolski Szlak Wiatraczny, ale znajduje się on w bliskim sąsiedztwie wspomnianych czterech powiatów. Miasto Poznań i jego okolice mogą zatem w przyszłości stać się głównym źródłem napływu turystów dla Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego. W badaniach wzięło udział 150 osób w różnym wieku, zarówno kobiet, jak i mężczyzn, w tym uczniów/studentów, emerytów/rencistów i osób czynnych zawodowo. Charakterystykę badanych osób przedstawia tabela 1.

W badaniu wykorzystano metodę ankietową, a narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz ankiety, będący opracowaniem własnym. Osobom biorącym

¹ Aglomeracja poznańska – obszar wyznaczony w 2005 r. obejmujący Poznań i 17 gmin w powiecie poznańskim.

Tabela 1. Liczba osób poddanych badaniom ankietowym

Liczba osób ankietowanych		150
Płeć	kobieta	83
	mężczyzna	67
Wiek	< 25 lat	38
	25-45 lat	59
	46-60 lat	20
	> 60 lat	33
Status	uczeń/student	43
	czynny zawodowo	75
	emeryt/rencista	32

Źródło: opracowanie własne.

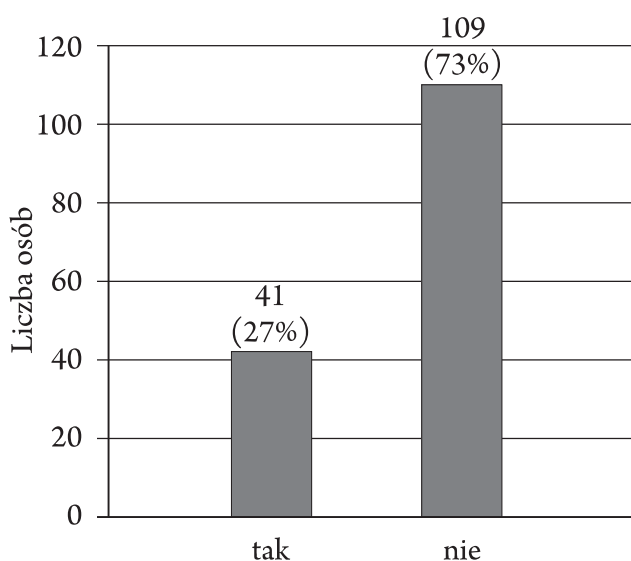
udział w badaniu przedstawiono trzynaście pytań. Część tych zagadnień służyła sprawdzeniu wiedzy losowo wybranych mieszkańców aglomeracji poznańskiej na temat Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego, a pozostałe miały na celu zbadać stopnia zainteresowania tych osób nowym szlakiem, zabytkowymi wiatrakami i mechanizmem ich działania.

3. Wyniki

Wielkopolski Szlak Wiatraczny jako nowy produkt na rynku turystycznym jest promowany w niewielkim stopniu. Głównym problemem jest zatem powolny proces szerzenia wiedzy na temat szlaku i brak jego reklamy na rynku. Badania wykazują, że 27% ankietowanych osób słyszało o Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym (wykres 1). Jest to dość zadowalający wynik, biorąc pod uwagę skromne środki jego popularyzacji. Promowanie szlaku skupia się głównie na obszarze gmin, przez które on przebiega. Często ma miejsce podczas wydarzeń kulturalnych, świątecznych, zwłaszcza w okresie wiosenno-letnim. Chociaż aglomeracja poznańska znajduje się poza obszarem tych gmin, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że wśród mieszkańców biorących udział w badaniu, zwłaszcza Poznaniaków, są tacy, którzy pochodzą z tych terenów i odwiedzają mieszkającą tam rodzinę, zyskując tym samym informacje na temat istnienia szlaku. Według kryterium płci odsetek takich osób wynosi 28% wśród badanych kobiet i 27% wśród badanych mężczyzn (wykres 2).

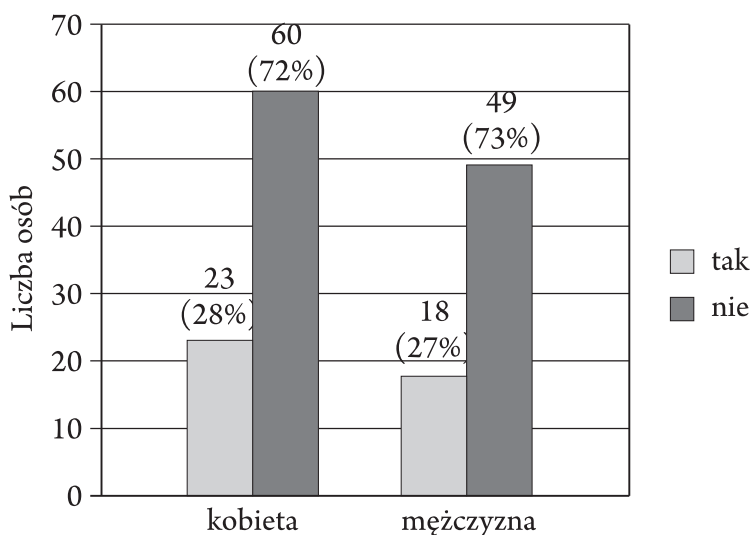
Badania ankietowe pokazują, że wraz z wiekiem wzrasta wiedza o istnieniu szlaku (wykres 3). Można z tego wnioskować, że im człowiek jest starszy, tym wykazuje większe zainteresowanie informacjami kulturalnymi bądź poszukiwaniem

Wykres 1. Wiedza na temat powstania szlaku wiatracznego w Wielkopolsce: „Czy słyszał/a Pan/i o Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym?”

Źródło: opracowanie własne.

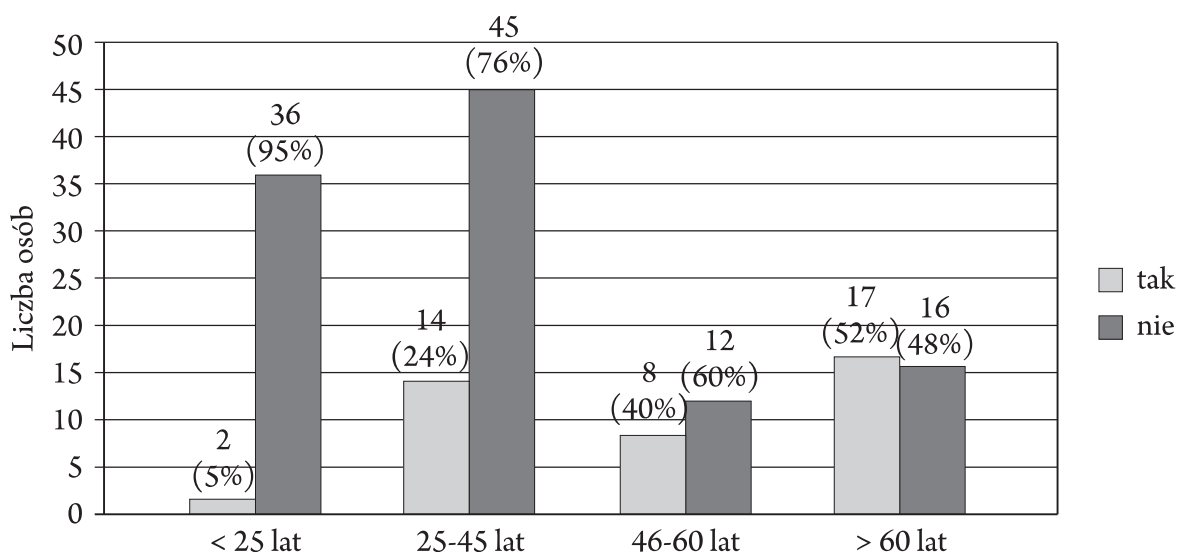
Wykres 2. Wiedza na temat powstania szlaku wiatracznego według płci: „Czy słyszał/a Pan/i o Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym?”

Źródło: opracowanie własne.

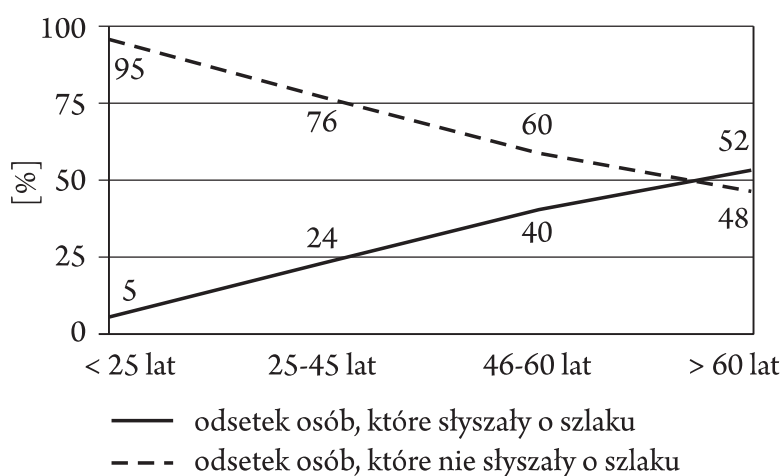
śladów minionych czasów i swoich korzeni (podróże sentymentalne). Zależność tę obrazuje wykres 4. Wyraźnie zaznaczają się jednak różnice pomiędzy grupami wiekowymi – tylko 5% badanych osób poniżej 25. roku życia słyszało o Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym, podczas gdy wśród osób powyżej 60. roku życia było to 52%.

Wykres 3. Wiedza na temat powstania Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego według kryterium wieku: „Czy słyszał/a Pan/i o Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym?”

Źródło: opracowanie własne.

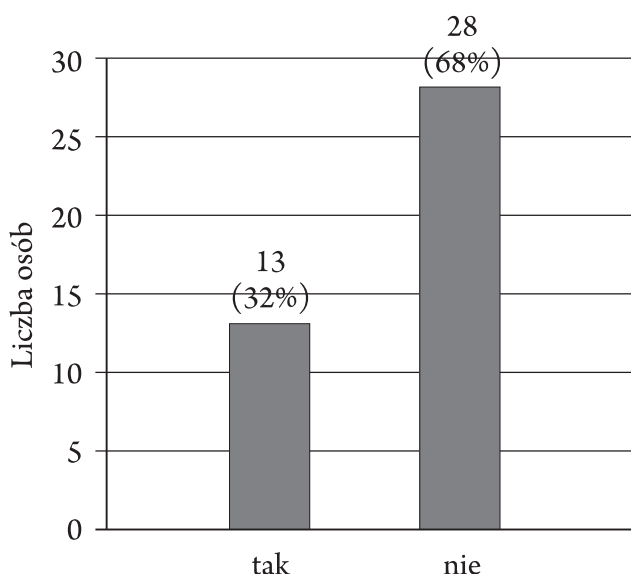
Wykres 4. Wzrost (spadek) poziomu wiedzy o szlaku wraz z wiekiem

Źródło: opracowanie własne.

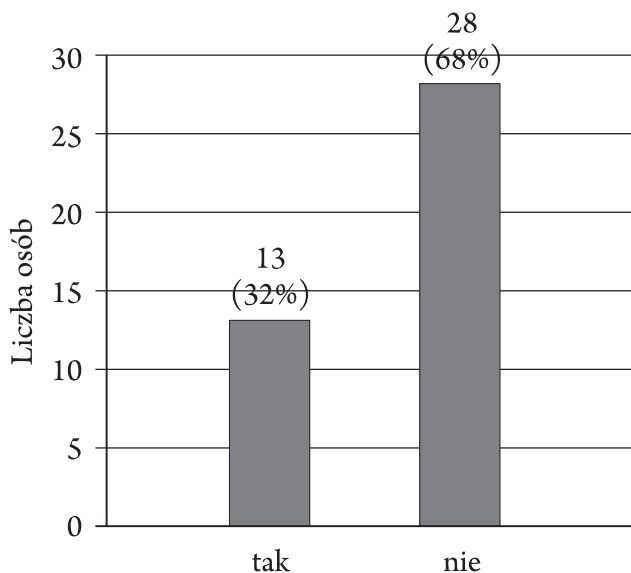
Wiedza badanych na temat szlaku przeważnie nie jest pełna. Spośród 41 osób świadomych istnienia szlaku zaledwie 13 (32%) wiedziało, że jest to największy szlak wiatraczny w Europie, a pozostała część ankietowanych zyskała taką świadomość dopiero przy wypełnianiu kwestionariusza (wykres 5). Warto też wspomnieć, że taki sam odsetek osób (32%) stanowi grupa, która odwiedziła Wielkopolski Szlak Wiatraczny (wykres 6). Jednak osoby, które były na szlaku, nie zawsze miały wcześniej wiedzę na jego temat. Stąd potwierdzenie badań terenowych, że przy większości obiektów brakuje tablic informacyjnych.

Wykres 5. Poziom wiedzy o największym szlaku wiatracznym Europy: „Czy wie Pan/i, że Wielkopolski Szlak Wiatraczny jest największym szlakiem wiatracznym w Europie?”

Źródło: opracowanie własne.

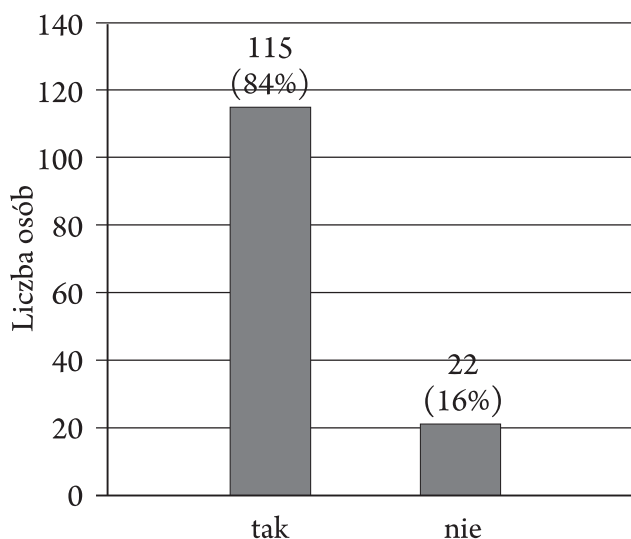
Wykres 6. Zwiedzanie Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego: „Czy kiedykolwiek odwiedził/a Pan/i Wielkopolski Szlak Wiatraczny?”

Źródło: opracowanie własne.

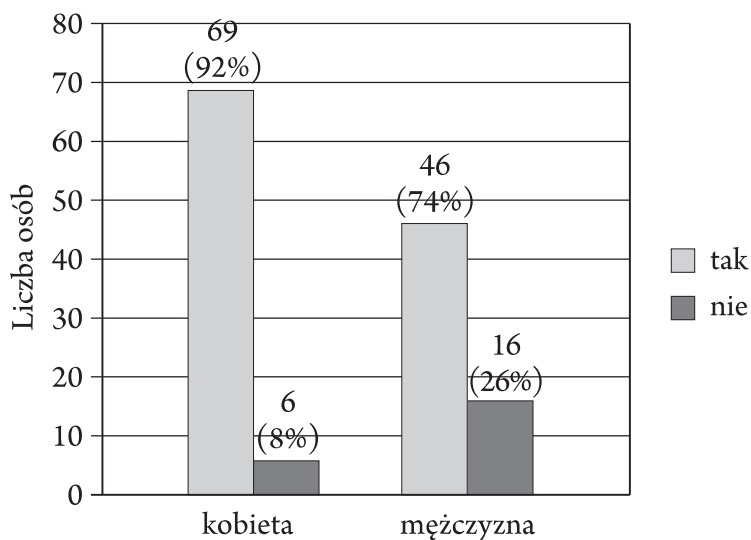
Z powyższych wskaźników wynika, że tylko 13 osób spośród 150 ankietowanych (9%) świadomie odwiedziło Wielkopolski Szlak Wiatraczny. Dzięki temu łatwo było zbadać poziom zainteresowania nowym szlakiem pozostałych 137 osób, które nigdy na szlaku nie były. Wynik tego badania jest bardzo pozytywny,

Wykres 7. Poziom zainteresowania zwiedzaniem Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego: „Czy chciałby/aby Pan/i zwiedzić Wielkopolski Szlak Wiatraczny?”

Źródło: opracowanie własne.

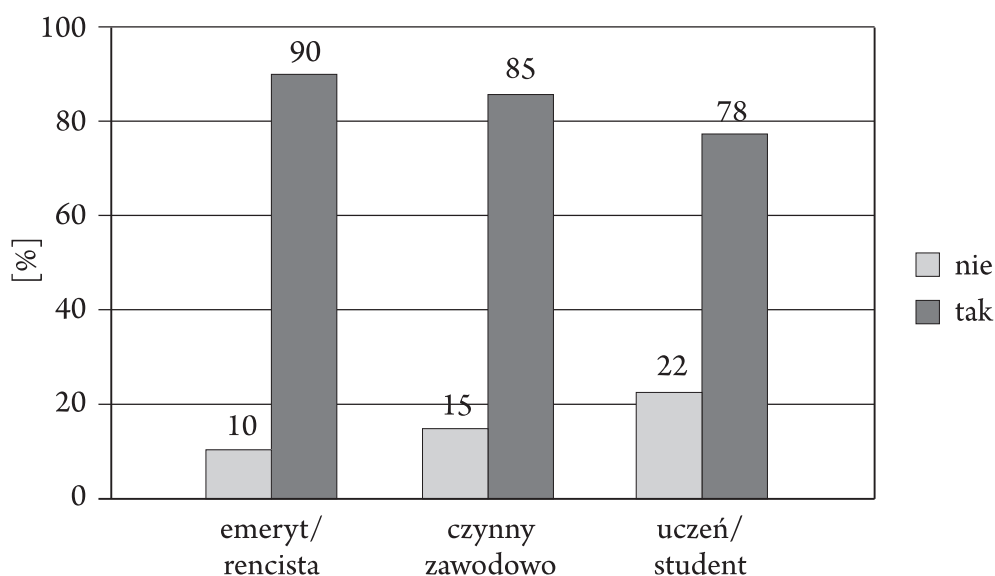
Wykres 8. Poziom zainteresowania zwiedzeniem szlaku według płci: „Czy chciałby/aby Pan/i zwiedzić Wielkopolski Szlak Wiatraczny?”

Źródło: opracowanie własne.

gdyż 84% tej grupy wyraziło chęć zwiedzenia szlaku (wykres 7). Co ciekawe, poziom zainteresowania szlakiem jest wyższy u kobiet niż u mężczyzn (wykres 8). Z badań wynika również, że najbardziej chcieliby odwiedzić szlak emeryci/ren-ciści, a najmniej uczniowie/studenci (wykres 9). Wielkopolski Szlak Wiatraczny spełnia ważną rolę edukacyjną, toteż mimo niskiego poziomu zainteresowania

Wykres. 9. Poziom zainteresowania zwiedzeniem szlaku z uwzględnieniem statusu: „Czy chciałby/aby Pan/i zwiedzić Wielkopolski Szlak Wiatraczny?”

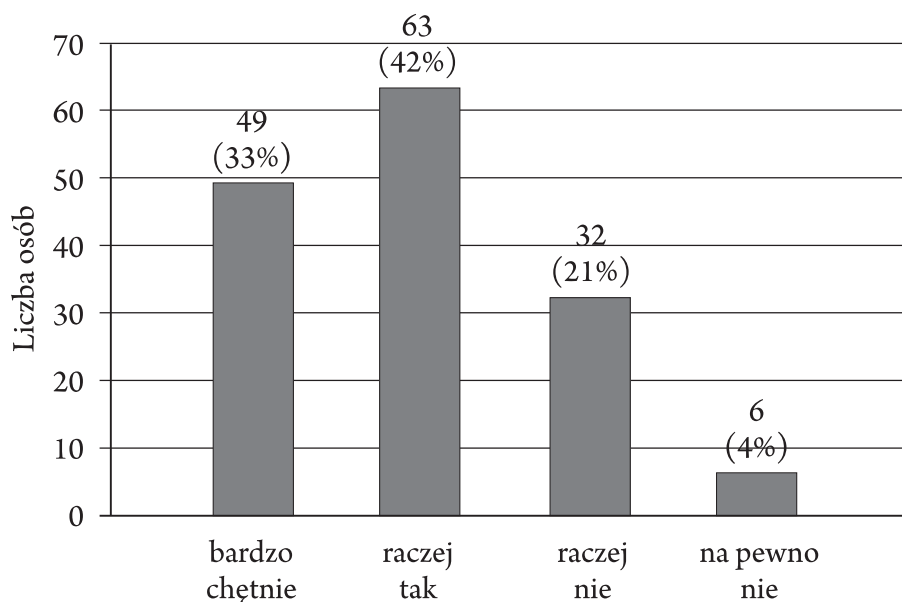
Źródło: badania własne.

wśród uczniów/studentów warto pomyśleć o promocji tego szlaku w szkołach i wśród rodzin z dziećmi. Do tego potrzebna jest także odpowiednio przygotowana oferta turystyczna, której w chwili obecnej jeszcze na rynku nie ma.

Obiekty na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym usytuowane są najczęściej przy drogach lub w ich pobliżu. Trasa ta przeplata się również z siecią ścieżek rowerowych. W kwestionariuszu ankiety zaproponowano badanym wycieczkę samochodową/rowerową z mapą i przewodnikiem po szlaku. Pomysł ten wzbudził zainteresowanie osób wypełniających ankietę. Pozytywnej odpowiedzi udzieliło łącznie 75% badanych, z czego 33% wyraziło bardzo dużą chęć, a 42% odpowiedziało „raczej tak” (wykres 10). Zaproponowano także alternatywną opcję niedrożej jednodniowej wycieczki autokarowej po szlaku wiatracznym. Propozycja ta również spotkała się z zainteresowaniem, ale zdecydowanym mniejszym, bo zaledwie 53% ankietowanych osób odpowiedziało pozytywnie, z czego jedynie 18% wybrało odpowiedź „bardzo chętnie” (wykres 11). Na taką wycieczkę nie chciałoby zaś jechać 13% badanych osób. Stwierdzono jednak, że osoby biorące udział w badaniu wykazują dostateczne zainteresowanie Wielkopolskim Szlakiem Wiatracznym. W przyszłości szlak ten może zatem stanowić popularny produkt turystyczny, pod warunkiem jego właściwego rozwoju i promocji skierowanej do odpowiednich segmentów rynku turystycznego.

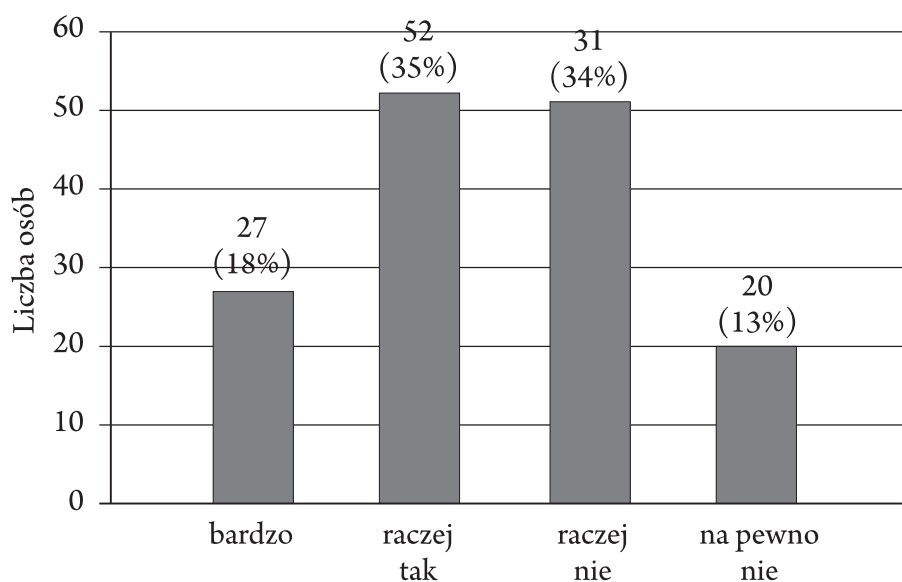
Już przed wiekami młyny wietrzne wzbudzały wiele emocji i przyciągały spojrzenia. Wiatrak obracał się, trząsał i hałasował. Konstrukcja ta odzwierciedlała kreatywność i zmysł techniczny średniowiecznych twórców. Jerzy Adamczewski ujął magne-

Wykres 10. Propozycja indywidualnej wycieczki samochodowej/rowerowej po szlaku wiatracznym: „Czy chciałby/ałaby Pan/i wybrać się na wycieczkę po Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym?”

Źródło: opracowanie własne.

Wykres. 11. Propozycja niedrogiej jednodniowej wycieczki autokarowej po szlaku wiatracznym: „Czy interesowałaby Pana/ią wycieczka po Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym?”

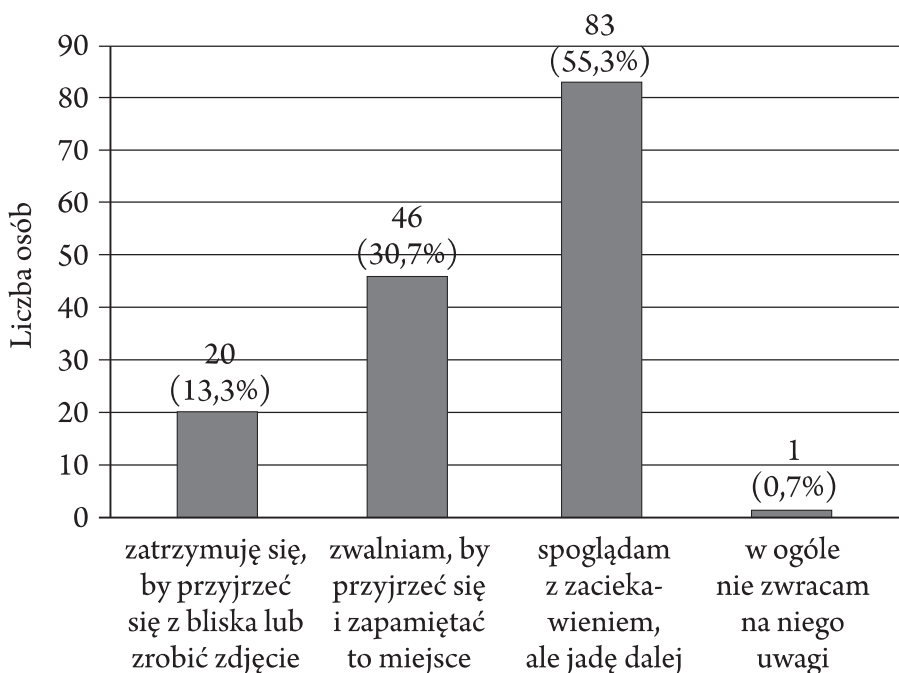

Źródło: opracowanie własne.

tyczną naturę tych budowli następująco: „W krajobrazie wiejskim młyny stanowiły miejsca magiczne [...]. Dzięki swej niezwykłości były łatwo postrzegane i zapamiętywane, budziły emocje, przyciągały, ale i odstraszały, zyskiwały rangę swoistego symbolu” (Adamczewski 2005: 10). Dla średniowiecznej ludności ujarzmienie wiatru czy wody wiązało się z siłami demonicznymi. Młynarz zaś uosabiał czarownika kontrolującego siły nadprzyrodzone, w krótkiej chwili był w stanie poruszyć budynek, w następnej ten ruch zatrzymać.

Podróżując po Wielkopolsce samochodem lub rowerem, dostrzegamy czasem zarys skrzydeł wiatraka na niebie. W związku z tym zapytano badanych o ich reakcję, kiedy podczas podróży wypoczynkowej zobaczą wiatraki. Jak się okazuje, nie brakuje pasjonatów, którzy zatrzymują się, by przyjrzeć się z bliska bądź sfotografować obiekt. Ze 150 osób badanych aż 20 (ponad 13%) wybrało taką opcję. Ponad 30% respondentów odpowiedziało, że zwolni, by przyjrzeć się i zapamiętać to miejsce. Ponad 55% spojrzy z zaciekawieniem, ale pojedzie dalej. Tylko jedna osoba ze 150 ankietowanych odpowiedziała, że w ogóle nie zwróci uwagi na wiatrak. Można więc przyjąć, że jest to wyjątek od reguły. Sylwetka wiatraków ze skrzydłami i zabytkowa drewniana architektura, jak widać, nawet w czasach współczesnych niemal zawsze przyciąga wzrok (wykres 12). Należy jednak pamiętać, że zainteresowanie to nie musi wynikać z pozytywnych pobudek. Ruina wiatraka na terenie podupadłego gospodarstwa może być bowiem negatywnie postrzegana przez turystę, jako zaburzenie estetyki krajobrazu.

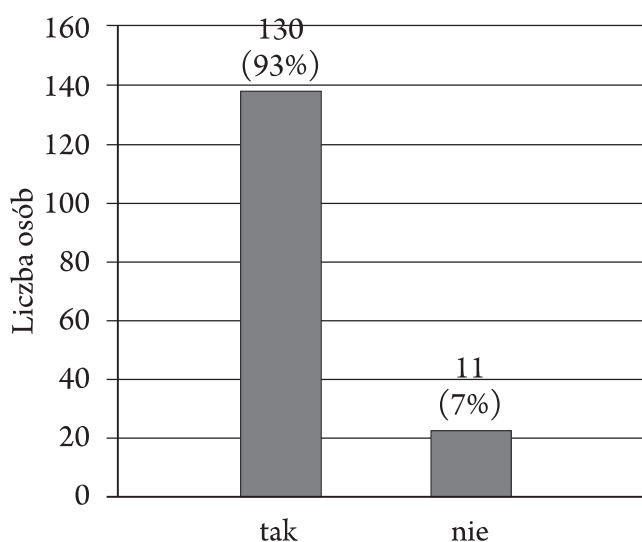
Wykres 12. Reakcja turysty na napotkany podczas podróży zabytkowy wiatrak: „Jaka jest Pana/i reakcja na napotkany w czasie podróży wiatrak?”

Źródło: opracowanie własne.

Okazuje się, że łatwo zachęcić potencjalnego turystę do zwiedzania wiatraków. Wystarczy mu zaproponować odpowiedni program z niecodzienną atrakcją. Przykładowo Skansen Budownictwa Ludowego w Wolsztynie prowadzi warsztaty, podczas których można samemu przemielić zboże w zabytkowym młynie wietrznym. O zainteresowanie tym tematem zapytano osoby badane. 93% osób wypełniających ankietę z chęcią skorzystałoby z okazji zapoznania się z mechanizmem działania zabytkowych wiatraków na przykładzie jednego z nich. Tylko 11 osób odmówiłoby. Stwierdzono więc, że zgodność uczestników badania stanowi dobrą prognozę na przyszłość dla ostatnich młynów wietrznych (wykres 13). Wzbogacenie programu turystycznego pod kątem turystyki industrialnej o aktywne uczestnictwo turystów wzbudza bowiem większe zainteresowanie niż program oparty na samych wartościach kulturowych i poznawczych doświadczanych w sposób bierny.

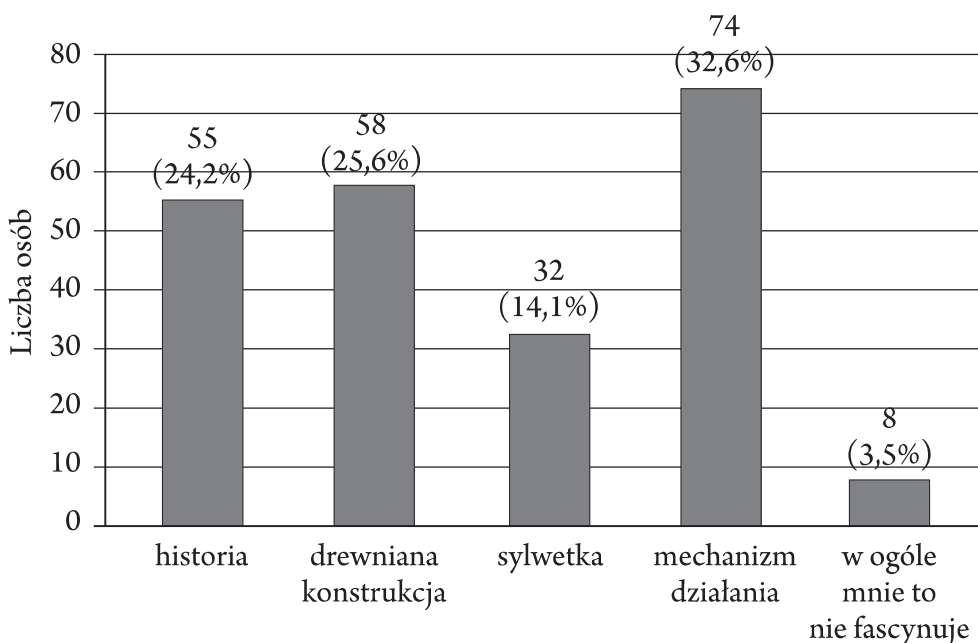
Wykres 13. Poziom zainteresowania badanych zwiedzaniem wiatraka w celu zapoznania się z mechanizmem jego działania:
„Czy skorzystałby/ałaby Pan/i z okazji, by zwiedzić wnętrze zabytkowego wiatraka?”

Źródło: opracowanie własne.

Wiadomo już, że zabytkowe wiatraki przyciągają wzrok. Warto zatem sprawdzić, z czego wynikają te emocje czy zwyczajne zaciekawienie. Młyny wietrzne fascynują swoją sylwetką i bogatą historią. Przyciągają też entuzjastów drewnianej architektury i osoby zaciekawione konstrukcją wiatraków, techniką i mechanizmem ich działania. Respondenci mieli możliwość wskazania opcji, które najsilniej przyciągają ich ku młynom wietrznym. Łącznie oddano 227 głosów. Osiem osób badanych wybrało odpowiedź „w ogóle mnie to nie fascynuje”, co stanowiło zaledwie 3,5% wszystkich głosów. Znalazło się kilku pasjonatów bądź

Wykres 14. Wiatrak jako przedmiot fascynacji ludzkiej:
 „Co fascynuje Pana/ią w drewnianych wiatrakach?”

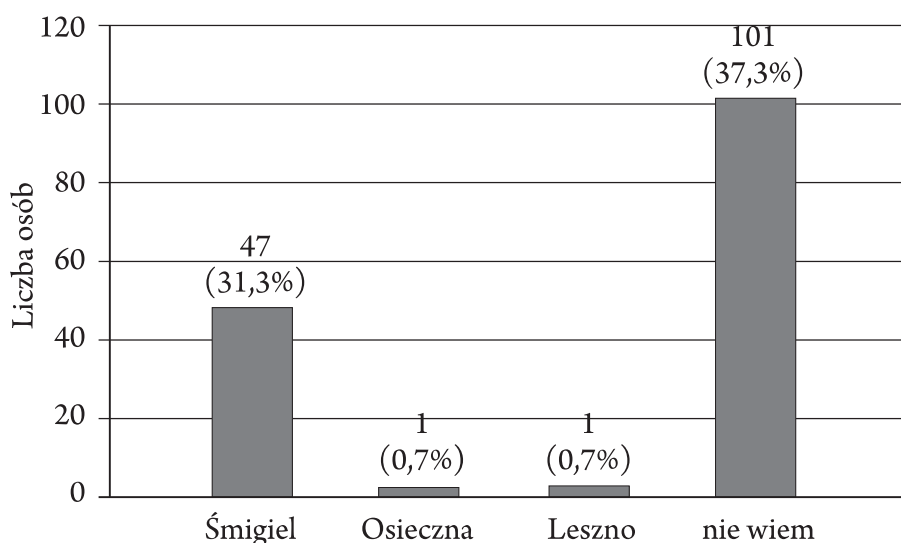

Źródło: opracowanie własne.

niezdecydowanych, którzy zaznaczali wszystkie możliwe opcje. Większość osób wskazała jednak na opcję „technika/mechanizm działania” jako powód największego zainteresowania wiatrakami (wykres 14). Wzbogacenie oferty turystycznej na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym o elementy bezpośredniego poznania tych obiektów może zatem przyciągnąć większą liczbę osób spośród mieszkańców aglomeracji poznańskiej.

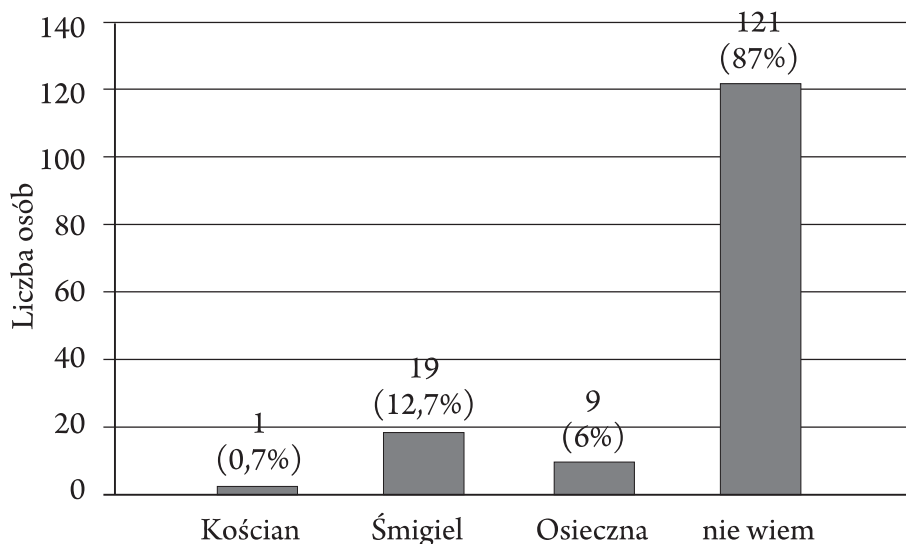
Celem badań ankietowych było nie tylko poznanie poziomu zainteresowania potencjalnych turystów, ale także sprawdzenie stanu wiedzy na temat wiatraków z Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego. Respondenci otrzymali trzy pytania z tego zakresu. Pierwsze dotyczyło miejscowości, która promuje się jako „miasto wiatraków”. Poprawnej odpowiedzi udzieliło 31% ankietowanych, które zaznaczyły Śmigiel (wykres 15). Drugie pytanie skupiło się na historii związanej z obiektami na szlaku. Należało wskazać miejscowość, w której stoczono zwycięską „bitwę pod wiatrakami”, a rozegrała się ona w Osiecznej. Pytanie to sprawiło najwięcej problemów osobom wypełniającym ankietę. Zaledwie 6% z nich udzieliło poprawnej odpowiedzi, a 13% zaznaczyło błędnie Śmigiel (wykres 16). Jest to nieco zaskakujący wynik, zważywszy, że w Osiecznej stoją aż trzy zabytkowe wiatraki, które imponująco prezentują się na niewielkim wzniesieniu zwanym „Szubienicą”. Dwa z nich są nawet udostępnione do zwiedzania. Być może jednak ten stan wiedzy niebawem się zmieni, gdyż od września 2012 r. działa tam Muzeum Młynarstwa i Rolnictwa pod pieczęcią Jarosława Jankowskiego – inicjatora Wielkopolskiego Szlaku Wiatracz-

Wykres 15. Sprawdzenie wiedzy – „miasto wiatraków”:
 „Która z poniższych miejscowości promuje się jako miasto wiatraków?”

Źródło: opracowanie własne.

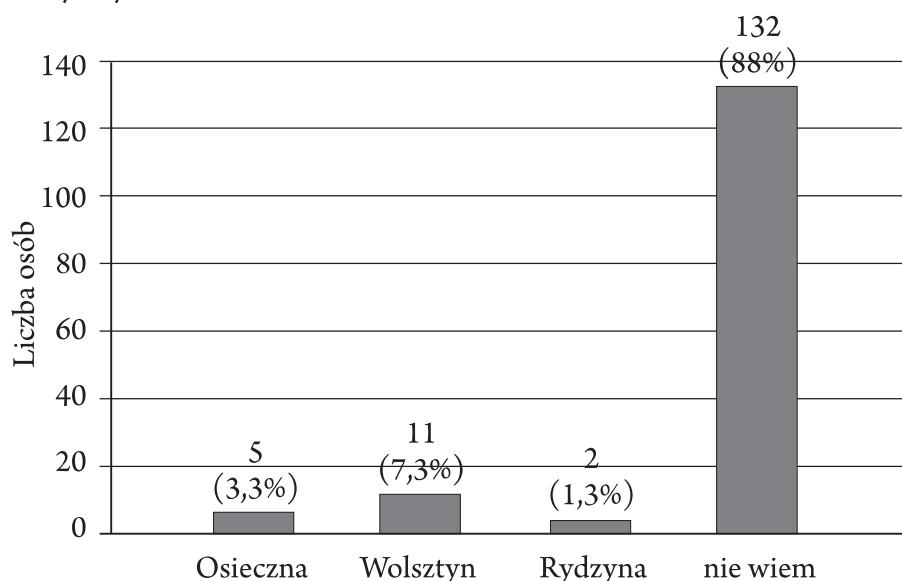
Wykres 16. Sprawdzenie wiedzy – „bitwa pod wiatrakami”: „W której z poniższych miejscowości rozegrała się bitwa pod wiatrakami w czasie Powstania Wielkopolskiego w styczniu 1919 r.?”

Źródło: opracowanie własne.

nego. Trzecie pytanie dotyczyło miejscowości, w której znajduje się Skansen Budownictwa Ludowego z czynnym wiatrakiem. Rezultat okazał się niewiele lepszy od poprzedniego, gdyż zaledwie 7% badanych zaznaczyło Wolsztyn (wykres. 17). We wszystkich trzech pytaniach ponad 2/3 osób udzieliło odpowiedzi „nie wiem”. Nale-

Wykres 17. Sprawdzian wiedzy – Skansen Budownictwa Ludowego: „W której z poniższych miejscowości znajduje się Skansen Budownictwa Ludowego z czynnym wiatrakiem?”

Źródło: opracowanie własne.

ży dodać, że Śmigiel, Osieczna i Wolsztyn są bardzo ważnymi punktami na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym, dlatego były głównym tematem sprawdzenia wiedzy w badaniu. Stwierdzono, że osoby biorące udział w badaniu wykazały się bardzo niskim poziomem wiedzy na temat Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego. Przyczyną tego może być słaba promocja szlaku na obszarze aglomeracji poznańskiej. Wcześniejsze wyniki wskazują jednak, że warto podjąć odpowiednio przygotowane i ukierunkowane działania promocyjne na tym terenie.

Jedno z najważniejszych pytań ankietowych dotyczyło popularności wiatraków z Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego wśród badanych mieszkańców aglomeracji poznańskiej. Mieli oni zaznaczyć te miejscowości spośród 35, w których widzieli wiatrak bądź wiedzą, że znajduje się tam taki zabytek.

Okazuje się, że wśród osób badanych najbardziej znaną z młynów wietrznych miejscowością na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym jest Śmigiel, czyli „miasto wiatraków”. Prawie 41% badanych (61 osób) jest świadomych istnienia śmigielskich młynów. Wynika to prawdopodobnie z tego, że Śmigiel od lat prowadzi promocję w tym kierunku, a wiatrak stanowi logo tej miejscowości. Zdecydowanie mniejsze znaczenie mają wartości historyczne młynarstwa, zwłaszcza że Leszno, Osieczna czy Kościan również posiadają bogate doświadczenia młynarskie i zachowały się na ich terenie zabytkowe młyny wietrzne. W tabeli 2 wyróżniono dziesięć najpopularniejszych miejscowości pod kątem obecności wiatraków.

Drugie miejsce w rankingu, zaraz po Śmiglu, zajął Kościan, gdyż 34 osoby wskazały tę miejscowość (niemal 23%), przyznając, że wiedzą o istnieniu ko-

Tabela 2. Popularność wiatraków z Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego

Miejscowość	Liczba osób	Miejscowość	Liczba osób	Miejscowość	Liczba osób
Rydzyzna	9	Domnice	–	Krzywiń	2
Grodzisk Wlkp.	16	Starkowo	–	Łagowo	5
Tworzanice	–	Przemęt	2	Grabonóg	–
Świerczyna	–	Sączkowo	1	Pępowo	5
Osieczna	15	Brenno	2	Stary Kobylin	6
Śmigiel	61	Kaszczor	1	Dubin	1
Brońsko	–	Wolsztyn	15	Duchowo	–
Leszno	17	Granówko	5	Sowy	–
Wilkowice	1	Kawczyn	5	Miejska Górka	7
Święciechowa	4	Kościan	34	Sarnowa	2
Bukowiec Górny	1	Racot	7	Izbice	2
Grotniki	2	Jerka	1	Nie wiem	58

Źródło: opracowanie własne.

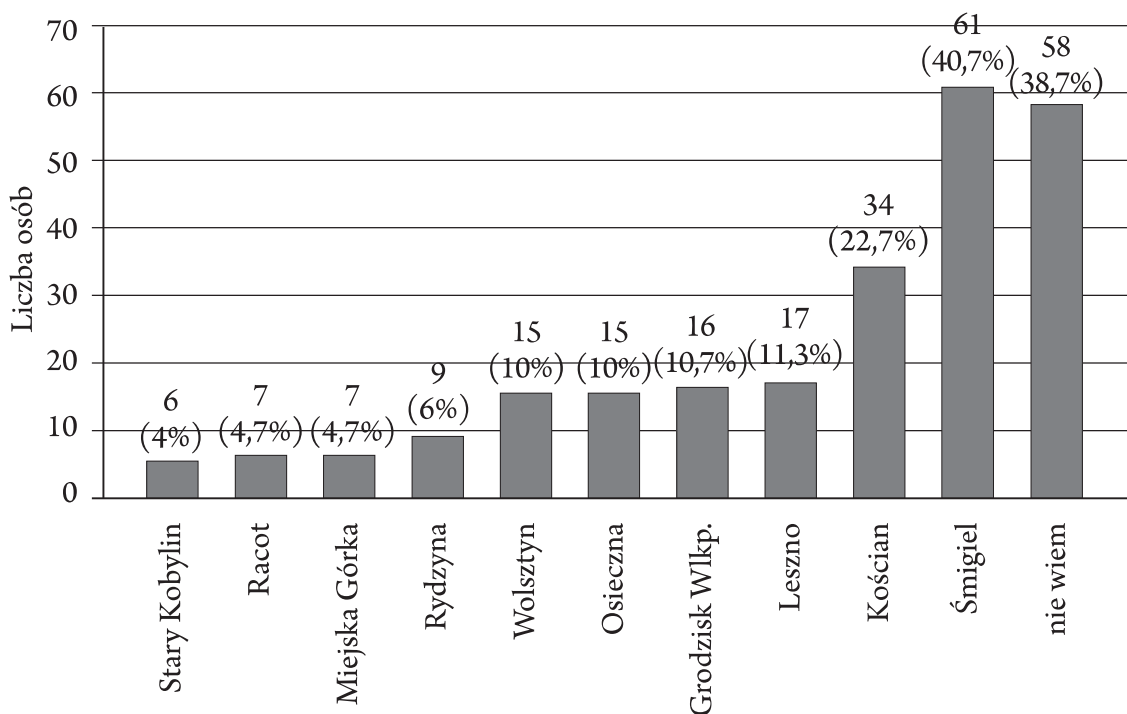
ściańskich wiatraków. W mieście tym znajdują się trzy obiekty będące częścią Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego, a w jednym z nich mieści się galeria słynnego rzeźbiarza Mariana Malińskiego. Popularność kolejnych wiatraków jest jednak o wiele mniejsza. Trzecie miejsce w rankingu zajęło Leszno. Ani w Kościanie, ani w Lesznie wiatraki nie są zlokalizowane w centrum miasta, co może utrudniać skuteczną promocję tych obiektów. Zabytki te nie są własnością gminy, lecz należą do prywatnych właścicieli, którym brakuje środków na ich konieczne renowacje. Są to przyczyny, dla których miasta takie jak Kościan i Leszno nie mają zbyt dużych możliwości promocji i popularyzacji Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego.

W Grodzisku Wielkopolskim, mieście z tradycjami młynarskimi, ostatni młyn wietrzny zniknął na początku lat 90. Władze miasta translokowały jednak w 2011 r. zabytkowy wiatrak z Dąbcza i poddały go gruntownej renowacji. O przedsięwzięciu tym było dość głośno. Prawdopodobnie dzięki temu miejscowość ta zajęła czwarte miejsce w rankingu. Grodzisk Wielkopolski wyprzedził w tym względzie, choć nieznacznie, bo zaledwie jednym głosem, znaną z wiatraków Osieczną, a także Wolsztyn.

Prawie 39% ankietowanych nie wskazało jednak żadnej z miejscowości. Liczbę tę można porównać z najpopularniejszą dziesiątką miejscowości na szlaku (wykres 18). Warto też wspomnieć, że są miejsca, których nie wskazała żadna z osób badanych: Tworzanice, Świerczyna, Brońsko, Starkowo, Domnice, Grabonóg, Duchowo i Sowy.

Na wykresie 18 dobrze widać różnicę w popularności miejscowości. Stary Kobylin zajmuje 10. miejsce w rankingu, bo zaledwie 6 osób wskazało tę miejscowość.

Wykres 18. Dziesięć najpopularniejszych miejscowości pod kątem obecności wiatraków na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym

Źródło: opracowanie własne.

Dla przypomnienia: miejscowości na szlaku jest 35. Wynik ostateczny jest więc dość niekorzystny. Znaczna część obiektów na Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym ulokowana jest w małych miejscowościach i wioskach, z dala od głównych dróg krajowych, gdzie poziom rozwoju infrastruktury turystycznej jest niski. Zabytkowe wiatraki, objęte właściwą ochroną i odpowiednio wypromowane po zagospodarowaniu terenu, mogą jednak w przyszłości podnieść atrakcyjność turystyczną tych obszarów.

4. Podsumowanie

Rozwój Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego znajduje się w fazie początkowej. Obiekty nie są jeszcze odpowiednio przygotowane, brakuje prawidłowych oznaczeń i tablic informacyjnych na szlaku. Mimo że nie ma zbyt wielu środków promujących produkt, to podczas kilku lat można było zaobserwować pewne zmiany. Gruntowne remonty wiatracznych ruin, a także budowa infrastruktury wokół tych obiektów dają szansę na upowszechnienie wiedzy o szlaku, zaangażowanie mieszkańców w wydarzenia kulturalne oraz przyciągnięcie turystów i miłośników rekreacji. Zważywszy na ograniczone środki i ubogie informacje w centrach

turystycznych, wynik badań, wskazujący, iż 27% ankietowanych słyszało o szlaku, jest dość zadowolający. Na podstawie wskaźników można zaobserwować ciekawą zależność, że im człowiek jest starszy, tym większe znaczenie mają dla niego informacje kulturalne – wraz z wiekiem rośnie bowiem odsetek osób, które słyszały o powstaniu szlaku.

Poziom wiedzy dotyczącej Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego jest obecnie bardzo niski. Mało osób zdaje sobie sprawę, że jest to największy szlak tego typu w Europie. Niewiele punktów na szlaku jest też rozpoznawalnych pod kątem obecności młynów wietrznych, a same nazwy wsi często nic nie mówią badanym. Sami mieszkańcy wsi są niekiedy nawet nieświadomi istnienia szlaku i dziedzictwa kulturowego, które znajduje się na tym terenie. Dla nich wiatraki to bezużyteczna ruina. Każdego roku przybywa jednak wiatraków, które zostają wyremontowane i stają się centrum kultury i wypoczynku mieszkańców. Obiekty te zyskują nową funkcję w społeczeństwie, a turyści chętniej zatrzymują się, by odpocząć w czasie podróży w cieniu ich skrzydeł.

Pomimo utrudnień Wielkopolski Szlak Wiatraczny wciąż ewoluuje, gminy inwestują w zabytkowe wiatraki, znajdują na ten cel środki unijne. Również baza informacyjna się rozbudowuje, tyle że w sieci internetowej, a badania ankietowe wykazują, że zainteresowanie szlakiem jest bardzo duże. Większość osób biorących udział w badaniu chętnie odwiedziłaby szlak. Propozycja wycieczki indywidualnej z mapą i przewodnikiem po Wielkopolskim Szlaku Wiatracznym zyskała zainteresowanie znacznej części badanych.

Okazuje się, że ciekawie przedstawiony produkt turystyczny (możliwość poznania mechanizmu działania młynów wietrznych) może wzbudzić zainteresowanie osób, które do tej pory nieprzychylnie patrzyły na wiatraki. Wskaźnik poziomu zainteresowania wśród osób wypełniających ankietę wzrósł po dodaniu owej propozycji nawet do 93%. Jest to potwierdzenie tego, że rozwój turystyki industrialnej może być znaczący dla Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego. Tym bowiem, co najbardziej ciekawi respondentów, jest technika i mechanizm działania wiatraków. Ankietowani wskazywali również takie opcje, jak: „drewniana konstrukcja”, „historia” czy „sylwetka budowli”. Zaledwie 3,5% osób stwierdziło zaś, że obiekty te w ogóle ich nie interesują.

Nie ulega wątpliwości, że napotymane podczas podróży zabytkowe wiatraki skupiają uwagę (tylko jedna osoba spośród badanych odpowiedziała, że w ogóle nie zwraca uwagi na wiatrak, co może stanowić wyjątek od reguły).

Wyniki badań ankietowych i płynące z nich wnioski wskazują na duże szanse rozwoju Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego. Brakuje jednak elementów promocyjnych szlaku, takich jak przewodnik czy foldery turystyczne. Niektóre obiekty nie są też gotowe na przyjęcie turystów. Warto jednak pamiętać, że idea powstania Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego miała na celu ochronę zabytków młynarstwa wietrznego przed ich upadkiem. Póki istnieje Stowarzyszenie Wiatraków Wielkopolskich

ski i pasjonaci, tacy jak Jarosław Jankowski, jest szansa, że wielkopolskie wiatraki przetrwają i będą częścią dziedzictwa kulturowego Europy. Problemem nie jest bowiem brak zainteresowania społeczeństwa szlakiem, ale brak informacji i właściwie przygotowanego produktu turystycznego oraz odpowiedniej popularyzacji szlaku wśród potencjalnych turystów.

Literatura

- Adamczewski J. (2005), *Młynarstwo magiczne*, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Jankowski J. (2009), *Wielkopolski Szlak Wiatraczny*, Poznań: TopMapa.
- Jankowski J. (2010), *Zwiedzamy Wielkopolskę. Szlakiem wiatracznym w Wielkopolsce*, Poznań: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury.
- Jędrysiak T. (2008), *Turystyka kulturowa*, Warszawa: PWE.

The level of interest in the Wielkopolska Windmill Trail and its development forecast

Abstract. The Wielkopolska Windmill Trail is a new product of industrial tourism. It has been established in order to protect historical mills and to make the regions more attractive in terms of tourism. It is the largest windmill trail in Europe. The study aims at checking the level of knowledge of the population in the Poznań area about this route and determining the level of their interest in historical mills, and, in consequence, the forecast of its development. Based on the questionnaire survey performed among people of the Poznań area in April of 2013, there is a clear interest in the mechanisms of operation of historical mills, which demonstrates an increase of popularity of industrial tourism. Nevertheless, the level of knowledge about the route is very low. Promotional elements to disseminate knowledge about the route are missing – things such as: guidebooks, tourist leaflets, or information boards. Further development is subject mainly to the popularity of the route and publicity among potential tourists. Knowledge disseminated in the form of lectures, cultural events, but mainly folders and guidebooks, is a key to success.

Keywords: milling, mill, windmill, Wielkopolska Windmill Trail, industrial tourism, Wielkopolska